

А. С. ПУШКИНГЕ - 220 ЖЫЛ

Нюр

2019

Александр Пушкин

6+

ISSN 0207 - 6543

Закий

Багъалы окъуучу! «Нюрню» бу саны закий назмучу Александр Сергеевич Пушкин туугъанлы 220 жыл толгъанына аталып чыгъады. Анча жылны ичинде Пушкин беи къаты жашау сюрюрге боллукъ эди – ол туугъанлы аллай бир заман кетгенди. Болсада, ол жазгъан затла – назмусу, жсомагъы, неси да, тауушлукълары, теренликлери бла, ариулукълары бла адам улун сейир этдиргенлей турадыла. Сабийликден башлап, къартлыкъгъа дери, хар жыл саннга келише, Пушкинни Сёзю жашау жолубузда жол нёгерлик этгенлей келеди.

Хар халкъ да Пушкинни ёз тилинде сёлешдирирге, жюрегине жууукъ этерге итинеди. Бююнлюкде Пушкин къарачай-малкъар тилде эркин «сёлешгенин» къууанып айталлыкъбыз. Бир адам да жангылмай танырча, ауазы шатык эшитиледи. Бу биз басмалагъан жсомагъы да анга дагъыда бир шагъатды.

«Не ючюн сюебиз таулары – башыбызны ёрге кётюртедиле да, андан. Пушкинни да аны ючюн сюебиз, ол да, таулача, эсибизни, сёзюбюзню, сезимибизни ёрге, бийикге кётюреди да» деген оюмну бошдан айтмагъанды да Къули Къайсын.

Ол кертиси бла да алайды. Ненча миллет адабиятха жанкъан бергенча этгенди Пушкинни таркъаймаз Сёзю, Закийлиги. Ненча шайыр юйренеди аны сёз, оюм чемерлигине, теренлигине!

Аны жазгъанлары алай жашаулудула, къайсы тилге да къаны-жаны жарашып, юйюрсюнюп къаладыла. Айхайда, алагъа аллай жашау кюч бергенле да ол закийликге боялдыла.

Бегийланы Абдуллах кёчюрюп, Пушкинни энтта бир жсомагъын басмалайбыз. Закийни сёзюн ана тилибизде ариу жасап чыгъарыр онгну берген жсаланда «Нюрдю».

Алайды да, багъалы окъуучу, Пушкин 220-жыллыгъында да бизни сыйлагъанлай, къууандыргъанлай турады.

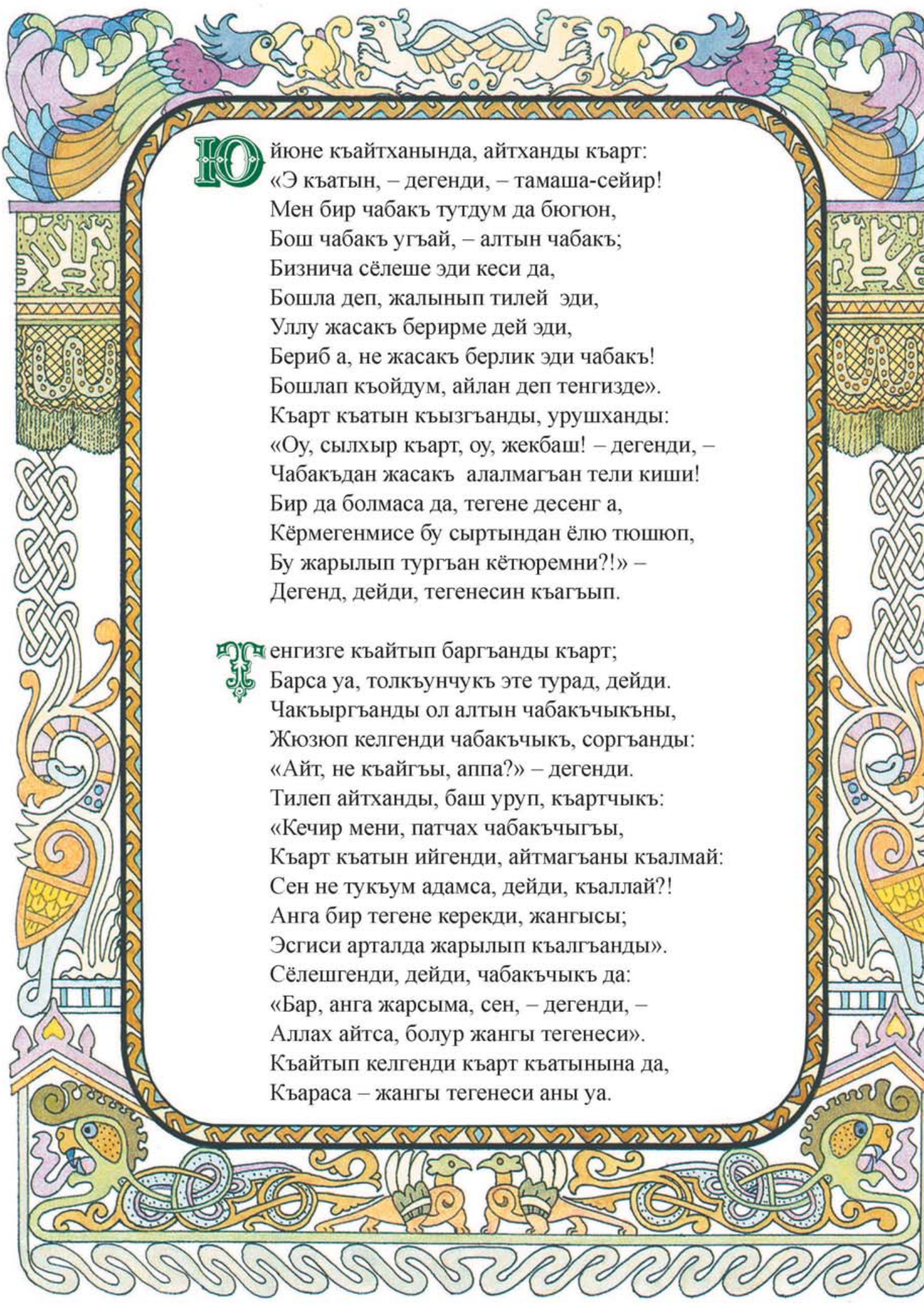
Закий деп аллайгъа айтадыла.

САБАНЧЫЛАНЫ Арина,
журналны баш редактору

Александр ПУШКОВ

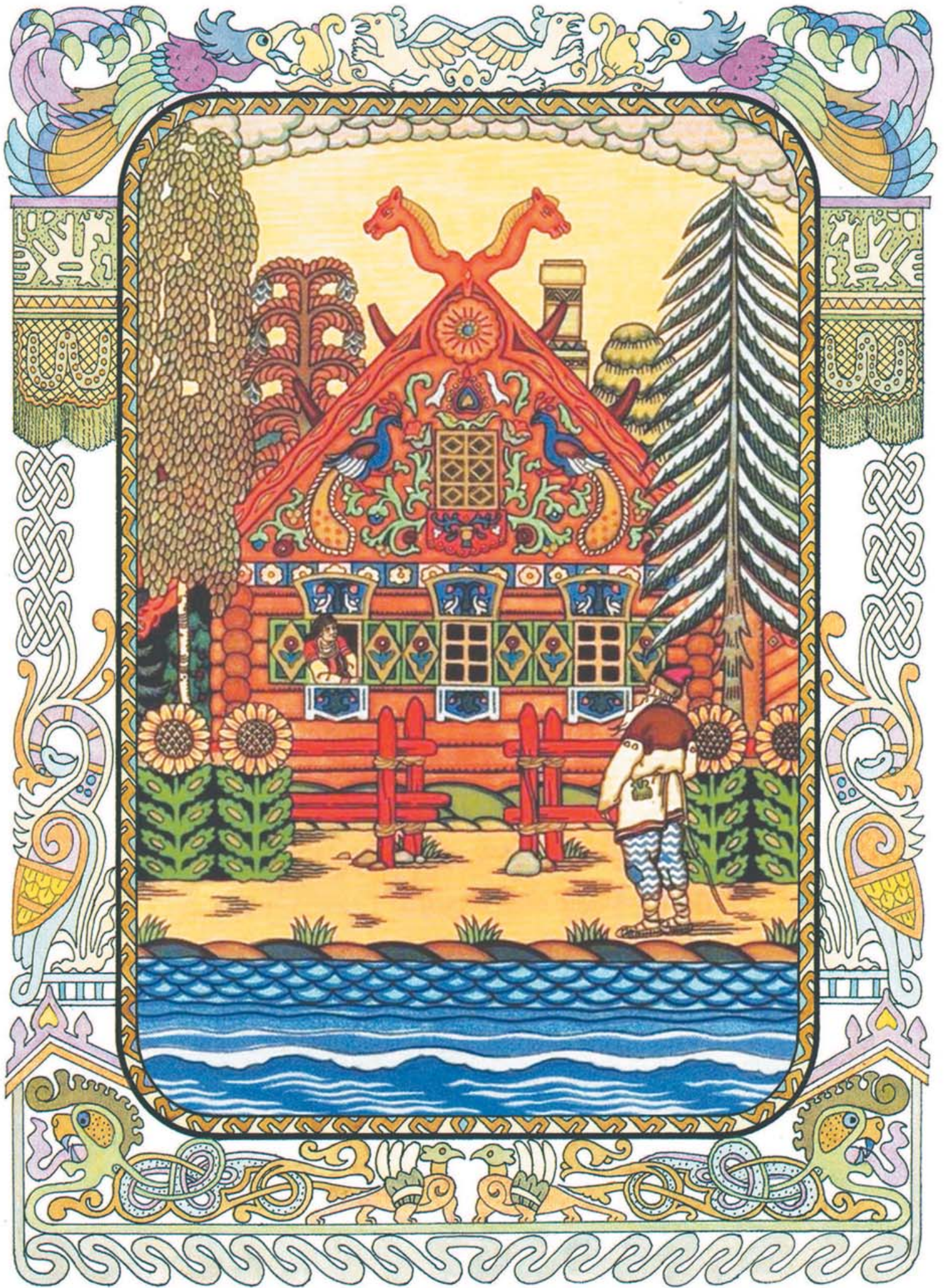
ЧАБАКЪЧЫ БЛА ЧАБАКЪЧЫКЪНЫ ЖОМАГЪЫ

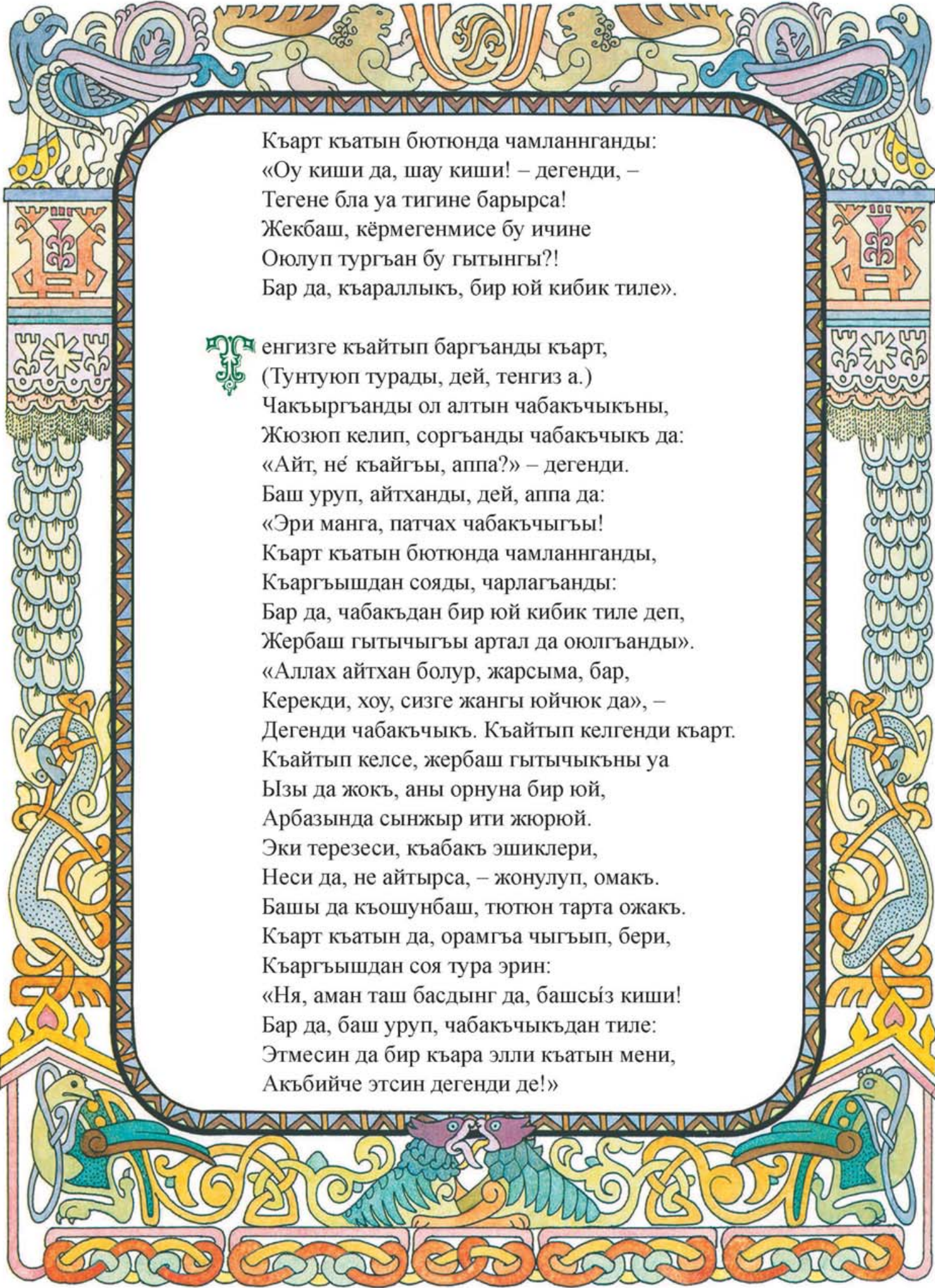
Бир къарт къатын бла бир къарт киши
Жашап болгъанды кёк тенгиз жагъасында;
Ала жербаш гытычыкъда жашап тургъандыла
Сау отуз жылны дагъыда юч жылны, –
Къарт киши да ау бла чабакъ тутуп,
Къарт къатын да ийирип урчукъ.
Бир жол къарт киши тенгиз жагъасында
Чабакъ ауун суугъа атып тартханды да,
Суу залысы тюшоп келди ары уа,
Экинчи кере атханында уа ол, –
Тенгиз хансы тюшген эди дагъыда.
Ючюнчю кере атханында ауну, –
Бир чабакъчыкъ тюшоп келгенди, дей.
Бош чабакъчыкъ угъай – алтын чабакъ,
Адамча сёлеше билген кеси да,
Да жалынып айтды, дейди, къартха:
«Ой, Аппа, ой, бошла да къой, тилейме,
Башым ючюн уллу жасакъ телерме,
Жанынг нени суйсе – аны берирме».
Сейир этгенди къарт, къоркъгъанды:
Ол сау отуз жылны дагъыда юч жылны
Тургъанды чабакъчы болуп, алай а
Чабакъ сёлешгенин а... – эшта-эшта! –
Ол кюн биринчи кере эшитген эди.
«Тоба-тоба, чабакъчыкъ, эркинсе!
Керекмейди саугъанг да, жасагъынг да;
Бар, айлан тенгизингде!» – дегенд да,
Чабакъчыкъны бошлап къойгъанды.

Юйуне кьайтханында, айтханды кьарт:
«Э кьатын, – дегенди, – тамаша-сейир!
Мен бир чабакъ тутдум да бюгюн,
Бош чабакъ угъай, – алтын чабакъ;
Бизнича сёлеше эди кеси да,
Бошла деп, жалынып тилей эди,
Уллу жасакъ берирме дей эди,
Бериб а, не жасакъ берлик эди чабакъ!
Бошлап кьойдум, айлан деп тенгизде».
Кьарт кьатын кьызгъанды, урушханды:
«Оу, сылхыр кьарт, оу, жекбаш! – дегенди, –
Чабакъдан жасакъ алалмагъан тели киши!
Бир да болмаса да, тегене десенг а,
Кёрмегенмисе бу сыртындан ёлю тюшюп,
Бу жарылып тургъан кётюремни?!» –
Дегенд, дейди, тегенесин кьагъып.

Тенгизге кьайтып баргъанды кьарт;
Барса уа, толкьунчукъ эте турад, дейди.
Чакъыргъанды ол алтын чабакъчыкьны,
Жюзюп келгенди чабакъчыкь, соргъанды:
«Айт, не кьайгъы, аппа?» – дегенди.
Тилеп айтханды, баш уруп, кьартчыкь:
«Кечир мени, патчах чабакъчыгъы,
Кьарт кьатын ийгенди, айтмагъаны кьалмай:
Сен не тукьум адамса, дейди, кьаллай?!
Анга бир тегене керекди, жангысы;
Эсгиси арталда жарылып кьалгъанды».
Сёлешгенди, дейди, чабакъчыкь да:
«Бар, анга жарсыма, сен, – дегенди, –
Аллах айтса, болур жангы тегенеси».
Кьайтып келгенди кьарт кьатынына да,
Кьараса – жангы тегенеси аны уа.

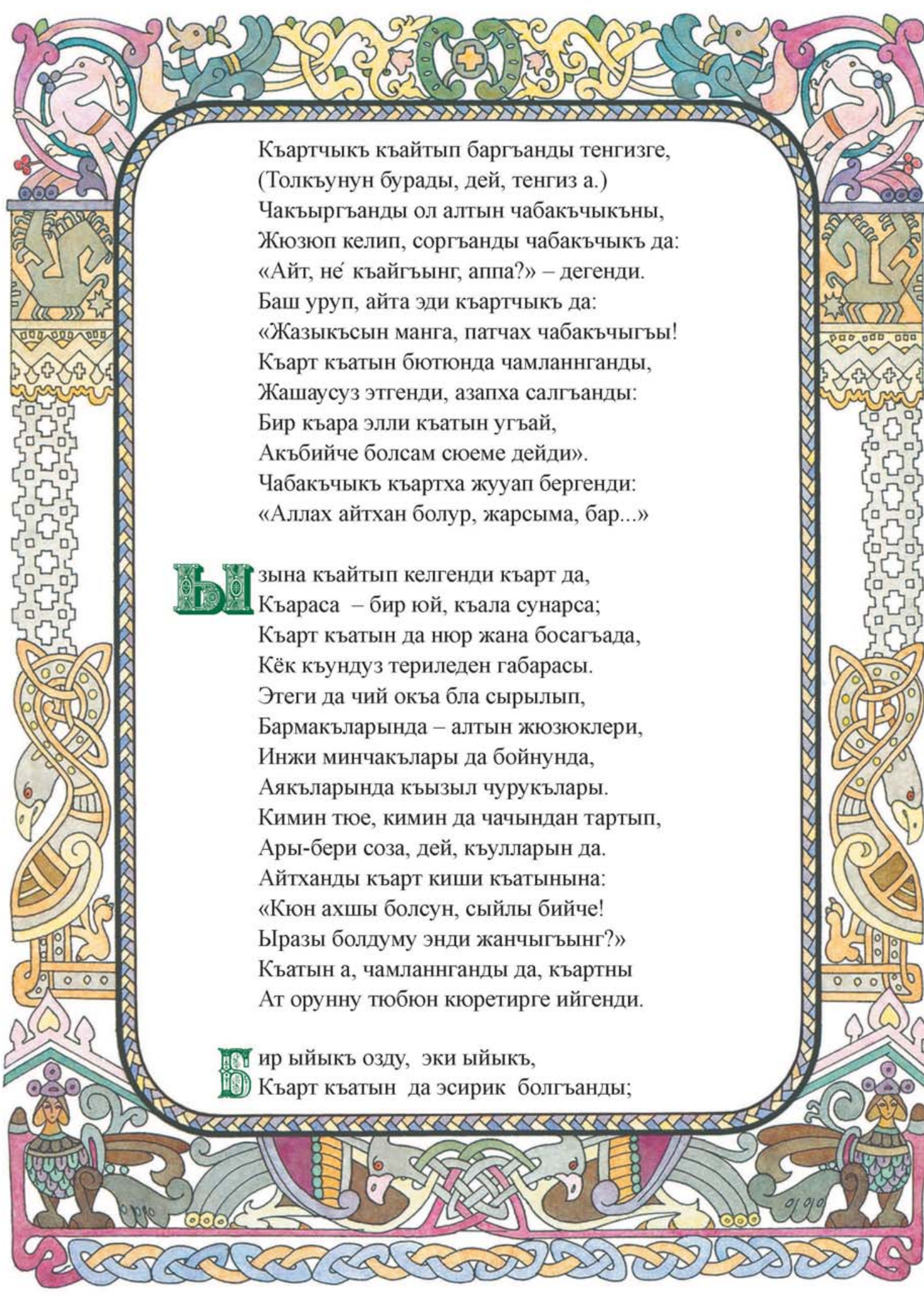

Къарт къатын бютюнда чамланнганды:
«Оу киши да, шау киши! – дегенди, –
Тегене бла уа тигине барырса!
Жекбаш, кәрмегенмисе бу ичине
Оюлуп тургъан бу гытынгы?!
Бар да, къараллыкъ, бир юй кибик тиле».

енгизге къайтып баргъанды къарт,
(Тунтуюп турады, дей, тенгиз а.)
Чакъыргъанды ол алтын чабакъчыкъны,
Жюзюп келип, соргъанды чабакъчыкъ да:
«Айт, не къайгы, аппа?» – дегенди.
Баш уруп, айтханды, дей, аппа да:
«Эри манга, патчах чабакъчыгы!
Къарт къатын бютюнда чамланнганды,
Къаргъышдан сояды, чарлагъанды:
Бар да, чабакъдан бир юй кибик тиле деп,
Жербаш гытычыгы артал да оюлгъанды».
«Аллах айтхан болур, жарсыма, бар,
Керекди, хоу, сизге жангы юйчюк да», –
Дегенди чабакъчыкъ. Къайтып келгенди къарт.
Къайтып келсе, жербаш гытычыкъны уа
Ызы да жокъ, аны орнуна бир юй,
Арбазында сынжыр ити жюрюй.
Эки терезеси, къабакъ эшиклери,
Неси да, не айтырса, – жонулуп, омакъ.
Башы да къошунбаш, тютюн тарта омакъ.
Къарт къатын да, орамгъа чыгып, бери,
Къаргъышдан соя тура эрин:
«Ня, аман таш басдынг да, башсыз киши!
Бар да, баш уруп, чабакъчыкъдан тиле:
Этмесин да бир къара элли къатын мени,
Акъбийче этсин дегенди де!»

Къартчыкъ къайтып баргъанды тенгизге,
(Толкъунун бурады, дей, тенгиз а.)
Чакъыргъанды ол алтын чабакъчыкъны,
Жюзюп келип, соргъанды чабакъчыкъ да:
«Айт, не' къайгъынг, аппа?» – дегенди.
Баш уруп, айта эди къартчыкъ да:
«Жазыкъсын манга, патчах чабакъчыгъы!
Къарт къатын бютюнда чамланнганды,
Жашаусуз этгенди, азапха салгъанды:
Бир къара элли къатын угъай,
Акъбийче болсам сюеме дейди».
Чабакъчыкъ къартха жууап бергенди:
«Аллах айтхан болур, жарсыма, бар...»

Ызына къайтып келгенди къарт да,
Къараса – бир юй, къала сунарса;
Къарт къатын да нюр жана босагъада,
Кёк къундуз териледен габарасы.
Этеги да чий окъа бла сырылып,
Бармакъларында – алтын жюзюкклери,
Инжи минчакълары да бойнунда,
Аякъларында къызыл чурукълары.
Кимин тое, кимин да чачындан тартып,
Ары-бери соза, дей, къулларын да.
Айтханды къарт киши къатынына:
«Кюн ахшы болсун, сыйлы бийче!
Ыразы болдуму энди жанчыгъынг?»
Къатын а, чамланнганды да, къартны
Ат орунну тюбюн кюретирге ийгенди.

Бир ыйыкъ озду, эки ыйыкъ,
Къарт къатын да эсирик болгъанды;

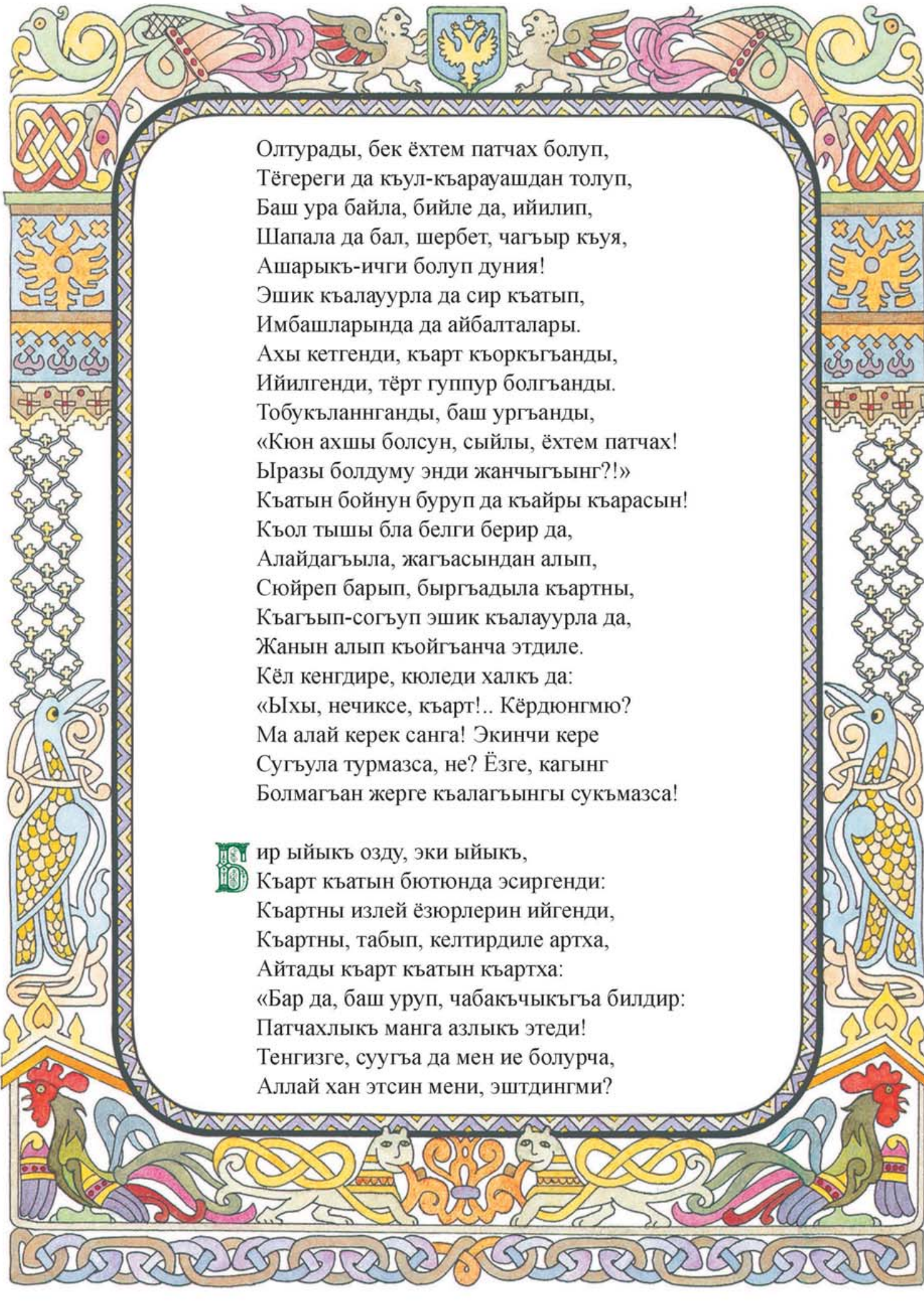

Чакъыртханды къартчыкъны да, буюргъанды:
«Бар да, баш уруп, чабакъчыкъдан тиле,
Бийчеликден безгенди, эрикгенди де.
Толу патчах болсам сюеме энди».
Ахы кетип, тилеп айтханды къарт:
«Отму ашагъанса, къатын, не этесе?
Билмейсе айтырынгы, къайтырынгы,
Эл кюлкюлюгю болгъунчуннга, тохта!».
Къатын, ачыуланнганды да бютюнда,
Эрини жаягъына ургъанды:
«Кимсе, мыжыкъ, сен мени бла даулашырча?
Мени бла – уллу, сыйлы бийче бла?!
Ариу бла айтама, тебире,
Бармасанг да, зор бла элтирле!»

Жокъ этер амал – баргъанды тенгизге,
(Тенгиз а, къаралып тура, дейди...),
Чакъыргъанды биягъы чабакъчыкъны;
Жюзюп келип, соргъанды ол да:
«Айт, не къайгъы, аппа?» – дегенди.
Баш уруп, айтды, дейди, къартчыкъ:
«Жазыкъсын, патчах чабакъчыгъы!
Энтта башлагъанды къарт къатын:
Бийчеликни унамайды – безгенди,
Патчах къатын этсин мени дегенди».
Жууабына жууап бергенди чабакъчыкъ:
«Жарсыма, бар, Аллах айтса болур
Къарт къатын толу патчах болур!» – дегенди.

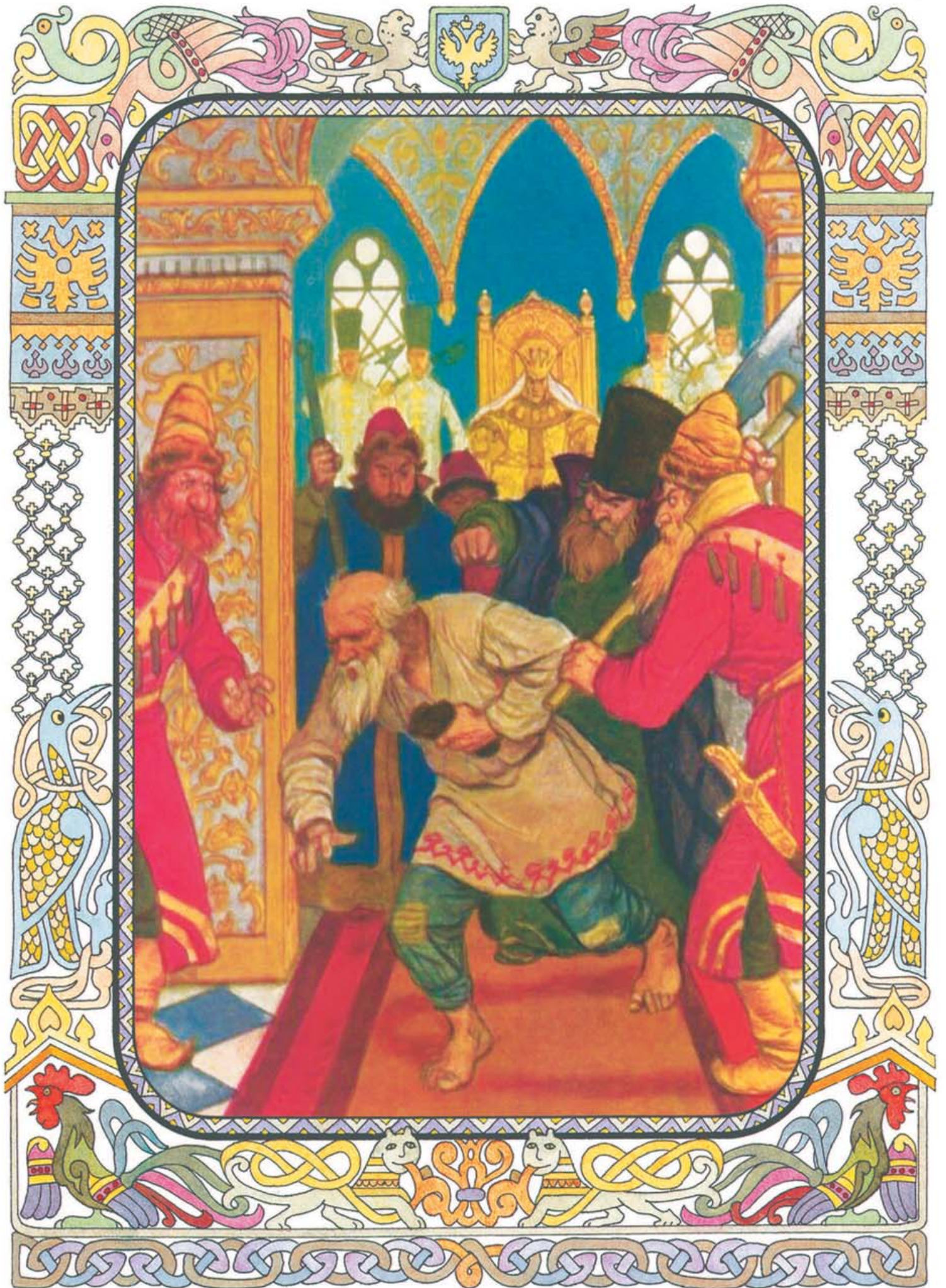
Къарт киши къайтып келгенди ызына,
Келсе уа – аллында патчах отоулары,
Къарт къатын да – хан тоханада

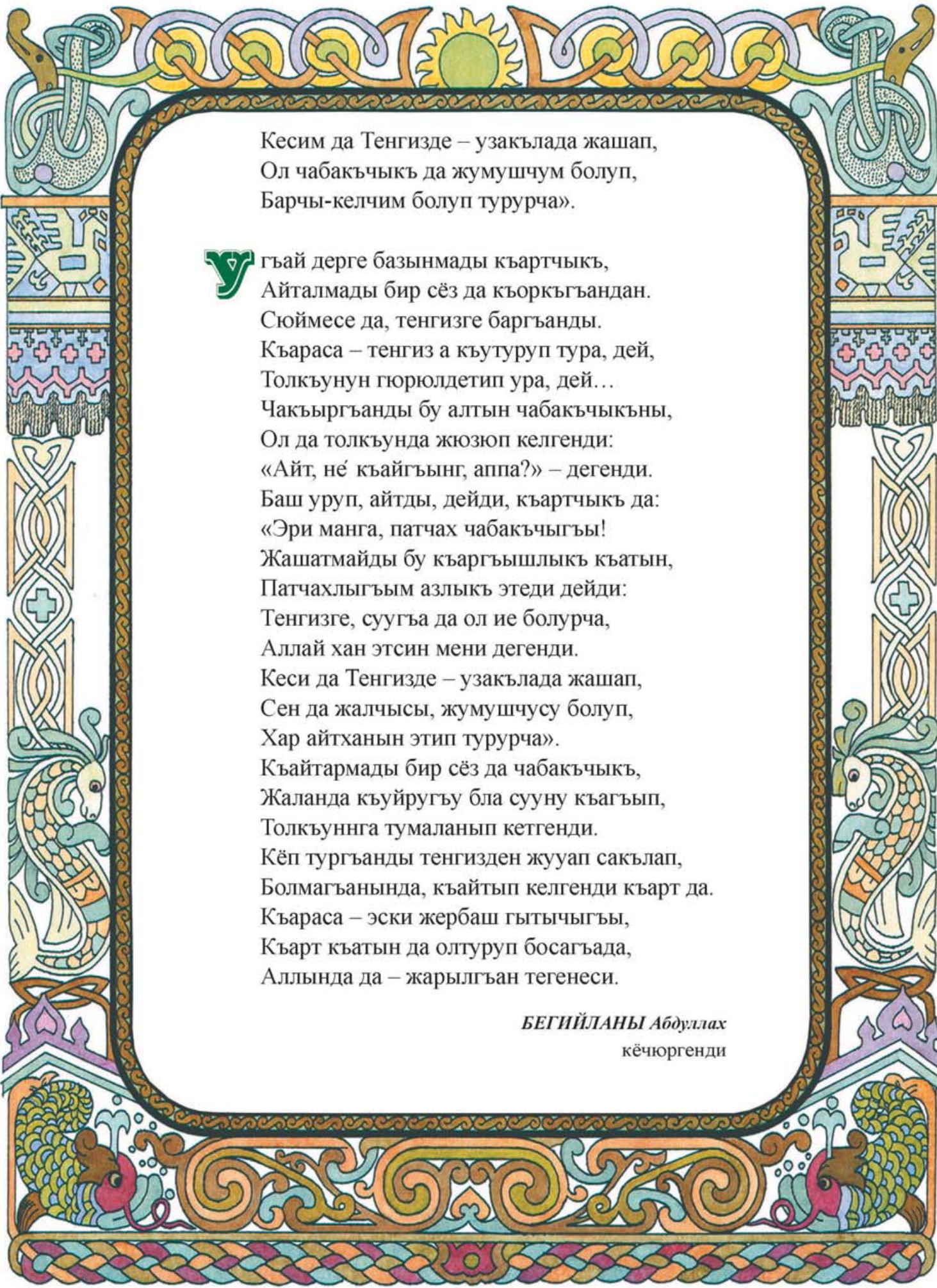

Олтурады, бек ёхтем патчах болуп,
Тёгереди да кьул-кьарауашдан толуп,
Баш ура байла, бийле да, ийилип,
Шапала да бал, шербет, чагьыр кьуя,
Ашарыкь-ичги болуп дуня!
Эшик кьалауурла да сир кьатып,
Имбашларында да айбалталары.
Ахы кетгенди, кьарт кьоркьгьанды,
Ийилгенди, тёрт гуппур болгьанды.
Тобукьланнганды, баш ургьанды,
«Кюн ахшы болсун, сыйлы, ёхтем патчах!
Ыразы болдуму энди жанчыгьынг?!»
Кьатын бойнун буруп да кьайры кьарасын!
Кьол тышы бла белги берир да,
Алайдагьыла, жагьасындан алып,
Сюйреп барып, быргьадыла кьартны,
Кьагьып-согьуп эшик кьалауурла да,
Жанын алып кьойгьанча этдиле.
Кёл кенгдире, кюледи халкь да:
«Ыхы, нечиксе, кьарт!.. Кёрдюнгмю?
Ма алай керек санга! Экинчи кере
Сугьула турмазса, не? Ёзге, кагынг
Болмагьан жерге кьалагьынгы сукьмазса!

Вир ыйыкь озду, эки ыйыкь,
Кьарт кьатын бютюнда эсиргенди:
Кьартны излей ёзюрлерин ийгенди,
Кьартны, табып, келтирдиле артха,
Айтады кьарт кьатын кьартха:
«Бар да, баш уруп, чабакьчыкьгьа билдир:
Патчахлыкь манга азлыкь этеди!
Тенгизге, суугьа да мен ие болурча,
Аллай хан этсин мени, эштдингми?

Кесим да Тенгизде – узакълада жашап,
Ол чабакъчыкъ да жумушчум болуп,
Барчы-келчим болуп турурча».

Угъай дерге базынмады къартчыкъ,
Айталмады бир сѣз да къоркъгъандан.
Сюймесе да, тенгизге баргъанды.
Къараса – тенгиз а къутуруп тура, дей,
Толкъунун гюрюлдетип ура, дей...
Чакъыргъанды бу алтын чабакъчыкъны,
Ол да толкъунда жюзюп келгенди:
«Айт, не къайгъынг, аппа?» – дегенди.
Баш уруп, айтды, дейди, къартчыкъ да:
«Эри манга, патчах чабакъчыгъы!
Жашатмайды бу къаргъышлыкъ къатын,
Патчахлыгъым азлыкъ этеди дейди:
Тенгизге, суугъа да ол ие болурча,
Аллай хан этсин мени дегенди.
Кеси да Тенгизде – узакълада жашап,
Сен да жалчысы, жумушчусу болуп,
Хар айтханын этип турурча».
Къайтармады бир сѣз да чабакъчыкъ,
Жаланда къуйругъу бла сууну къагъып,
Толкъуннга тумаланып кетгенди.
Кѣп тургъанды тенгизден жууап сакълап,
Болмагъанында, къайтып келгенди къарт да.
Къараса – эски жербаш гытычыгъы,
Къарт къатын да олтуруп босагъада,
Аллында да – жарылгъан тегенеси.

БЕГИЙЛАНЫ Абдуллах
кѣчюргенди

Ежемесячный
литературно-художественный
журнал для детей

«НЮР» («Свет») № 6–2019 г.

Выходит с января 1982 года
На балкарском языке

Учредитель:

Государственное
казённое учреждение
Кабардино-Балкарской
Республики «КБР–Медиа»

И.о. главного редактора
А. А. САБАНЧЕВА

Редколлегия:

Л. АХАЕВА
А. БЕГШЕВ
М. БЕШПАНОВ
Т. БИТТИРОВА
Ж. ГУЗЕЕВ
А. МИШАЕВА
М. ОЛЬМЕЗОВ

Оформление

И. АККИЗОВОЙ

(Сказки для детей по произведениям
А.С. Пушкина) [Москва]: Гос. изд-во, 1941 г.
тип. "Красный пролетарий"–11с: красоч. ил.

Компьютерный набор и вёрстка
А. МИШЕВОЙ

Журнал зарегистрирован
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере связи,
информационных технологий
и массовых коммуникаций по
Кабардино-Балкарской Республике
Рег. ПИ № ТУ07-00124 от 11.01.2018 г.

Сдано в набор 16.05.2019
Подписано в печать 06.06.2019 г.
Выход в свет 28.06.2019 г.
Формат 60x90 1/8
Бумага мелованная
Гарнитура литературная
Уч.-изд. л. 2,7
Тираж 1540 экз.
Заказ № 282
Индекс 73908

Стоимость одного номера
по подписке через ФГУП
«Почта Россия» – 14,63 руб.;
за 6 месяцев – 87,78 руб.
Адрес редакции: 360017,
г. Нальчик, пр. Ленина, 5.
Тел.: 42-37-27; 42-14-19.
аgpa.sabanchieva@mail.ru

Адрес издателя: 360017
г. Нальчик, пр. Ленина, 5.
ГКУ «КБР–Медиа».
Дом печати.

Отпечатано в типографии
ООО «Тетраграф»
360000, КБР, г. Нальчик,
пр. Ленина, 33

Отпечатано в полном соответствии
с качеством предоставленного
электронного оригинал-макета.

2019 жылны экинчи жарымында да «НЮРНЮ» алып туругъа суйгенле, почтагъа барып, жазылыргъа боллукъсуз. Багъасы – жарым жылгъа 100 сом жетмеген бирди. Школда окъугъан сабийи болгъаннга, 1-чи, 10-чу класслада болса да, «НЮР» бек керекди. Анда басмаланган затланы сиз бир башха жерде табаллыкъ туюлсюз. Ала сизни балаларыгъызгъа бек болушурукъдула: тилни, адепни-къылыкъны билирге, тынгылы адам болуп ёсерге. Ол тукъум затла сизге багъалы эселе, жазылыгъыз.

Сорлугъу болгъан бу телефон бла сёлешигиз:
8-928-077-70-67.

